

Előfizetési ár:

Helyben házhoz hordva és vidékre postai megküldéssel:

Egész évre . . . 6 ft.
Fél évre . . . 3 ft.
Negyed évre . . . 1 ft 50 kr
Egyes szám ára 7 kr.

Hirdetéseket

négyzet centim.-ként 3 kr-ával számítunk — Kincst. bélyegdíj minden hirdetésért 50 kr.

Nyilt-tér minden sor 20 kr.

ŐRÁLLÓ

Politikai, szépirodalmi és közgazdasági lap.

Megjelen hetenként kétszer, u. m.: szerdán és szombaton reggel.

Szerkesztőség:

hova a lap szellemi részét illető közlemények küldendők: Sárospatak, Gortvay-féle ház.

Kiadóhivatal:

hová az előfizetési pénzek, hirdetési kéziratok s díjak és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások intézendők: Sátoralja-Ujhely, főtér 9. sz.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Bérmentetlen levelet nem fogadunk el.

Főmunkatársak:

Csegey Gusztáv és Dr. Masznyik Endre.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BARTHA BÉLA.

Szerkesztőtárs:

ifj. dr. MITROVICS GYULA

Kiadó:

a „Zemplén“ nyomdája.

Az 'Őrálló' és a kiegészítés.

Midőn lapunkat megindítottuk, tisztán és világosan tüztük ki programját: a magyar nemzeti államot, a felvilágosodást és lelkiismereti szabadságon alapuló művelődést irtuk zászlónkra s mivel szent meggyőződésünk szerint a magyar protestantizmus belső természeténél fogva a legszorosabb összhangban áll e nagy eszmével, s mert e protestantizmust államéletben, sajtóban sok mellőztetés, titkos és nyílt ellenfelei részéről sok méltatlan támadás érte s mert a magyar protestantizmus gyöngitése, vagy aláásása nemcsak a magyar alkotmány sérelme, 300 éves fejlődés negációja, de egyenes veszedelme a magyar nemzeti állam eszméjének is: ígértük s erőnk és tehetségünk szerint foganatosítottuk is a magyar protestantizmus jogos érdekeinek védelmét.

Lapunk eddigi működése tanu arra, hogy ezt minden felekezeti elfogultságtól menten tettük; kerestük és keressük az összekötő kapcsokat első sorban azok között, kik egymást legkönnyebben megérthetik; a magyar érzelmű protestánsok között. S míg az ág. evangélikus és ev. ref. vallásfelekezetek közt, mert tulajdonképi dogmatikai ellentétek nincsenek, s az egyház-alkotmány elvei is ugyanazonosak; az unió lehetőségét is hirdetjük és valljuk. Az unitáriusokkal szemben, kiket mélyreható dogmatikai ellentét választ el az előbbi két nagyobb protestáns felekezettől, legalább a testvéri jó viszonyt hangoztattuk.

AZ 'ŐRÁLLÓ' TÁRCÁJA.

A népdal képző erejéről.

(Folytatás.)

A magyar népdalok e jellemzően szép sajtásága oly sorokat játszik a népdalokba, amelyeknek a tartalommal való gondolati összefüggését kimutatni első pillanatra ugyan bajos, de fölülte könnyen magyarázható, ha ismerjük a nép életét. Sokszor az egyes sorok helyi szokásokra vonatkoznak, máskor egész festményt tárnak elénk, melynek része gyanánt jelennek meg az érthetetlen sörök, így f est e szak:

Üres a hordó s az itce,
Rózsám az ajkad picike,
Adok rá csókot tized is,
Rádásul még magamat is; (Gyere be rózsám.)

a képen látható a mulató legény, távolabb tőle az üres hordó, előtte a szűk száju itce, amelyről képzettség útján rózsájának, a csapláros leánynak picikéjé jut részébe; majd az egyén foglalkozásából magyarázható: ágas-bogas sűrű erdő; vagy: erdő, erdő, de magas vagy, kedves rózsám de messze vagy, sorok, s az egész 'Jegyenéfa tetejében' dal erdőkerülőre vallanak; 'Csipkés a szőlő levele' szőlő-pásztorra; 'Sir a madár' künn legeltető juhász-

Ez az általános emberi s közelebbiről a magyar nemzeti testvériség magaslata emelkedve; baj- és fegyvertársainknak tekintettük mindazokat, bármily vallásuak legyenek s bármily nemzetiséghez tartozzanak, kik velünk ugyanazon elvi alapon állanak, s ez elvi alap: *hő szeretete a magyar államnak és nemzetnek; hű és rendületlen követése mindannak, amit a polgári és politikai szabadság, az erkölcs alapelvein nyugvó tudományos haladás és felvilágosodás követel.*

Ellenben küzdelem minden ellen, ami ellensége a magyar nemzetnek, a szabadságnak és haladásnak. Küzdelem tehát a magyar államot veszélyeztető nemzetiségi törekvések ellen, bárhonnan jöjjenek, de különösen akkor, ha a protestantizmus autonómiáját használják föl köpönyegül és szegyenére válnak e felekezetnek.

Küzdelem az ultramontán vallási reakció ellen, mely a leghazugabb jelzavak s a vallás ürügye alatt bilincseket akar verni a lelkekre, hogy visszavarázsolja középkorbeli világralmát.

Küzdelem a polit. reakció ellen, mely a szabadság, testvériség és egyenlőség vívmányait megsemmisítve, a feudalizmus, a kasztrendszer és a vallási fanatizmus békóiba akarná visszaterelni az emberiséget, a szabadelvű demokrata irányt szerte akarná zúzni.

Természetes, hogy a politikai s társadalmi élet terén legmelegebb támogatásunkra tarthat számot minden oly eszme, törekvés, alkotás, reform, mely

bojtárra. Sok dal a külső természetre vonatkozó oly képpel kezdődik, amely talál a daloló lelki érzelméhez; mert az ember azt hiszi, hogy a természet is résztvesz örömeiben, bánatában, hogy osztozik boldogságában, boldogtalanságában; e hit szüleményei pl. A merre én járok s az ég alatt, a föld színén című dalok. Igaz, hogy a kezdő sorok vonatkozását, festőiségét némely dalokban bajos kitalálni; az ilyen dalok azonban sok esetben rontottak és csak gondos utánkutatás derítheti föl az eredeti kezdő sort; úgy, hogy többet ne említek: Áron, Áron, azt gondolom! dal második szaka:

Kihajtom a legelőre a nyáját,
Esküvőre most viszik a rózsámat,
Vig muzsika kihallik a cserjésig,
Fáj a szívem, fáj a megrepedésig.

s a, Lehullott a fehér rózsá levele című dal első szaka:

Lehullott a fehér rózsá levele
Szeretőmet más viszi esketőre
Muzsikaszó kihallik a cserjésig,
Fáj a szívem, fáj a megrepedésig;

közül valószínű, hogy az előbbi dal az eredeti, mert könnyebben magyarázható, hogy az elhagyott szerető kedvese esküvője napján is csak szokott foglalkozását végzi. mint a II-ik, amelyben a fehér rózsá levelének lehullása nehezen magyarázható a többi soralal összefüggésben akár az időre vonatkoztatva, akár tán az addig tiszta szerelem lehullására, el-

e célok szolgálatában áll; ellenkezésünkkel mindaz, mi azokat a nagy érdekeket megvalósításokban gátolhatja, vagy ideiglenesen meg is akadályozhatja.

Sem párt, sem felekezet, sem egyes ember miatt elveink, nézeteink nyílt kimondásától soha vissza nem riadtunk.

A szabadelvűség és felvilágosult kulturhaladás érdekeinek védelmét pedig azért tartottuk oly fontosnak, azért érdemesnek, érette külön zászlót kitűzni, mely alá a hagyományos politikai pártállásokra tekintet nélkül mindenki oda állhat, aki hasonló gondolkozású; mert a hanyatló század végén e nagy, e szent eszmék a legkomolyabb veszedelmeben forognak, a leghevesebb támadásoknak vannak kitéve.

A meggondolva haladó, következetesen továbbépítő szabadelvűséget egyrészt a szocializmus tulzó árnyalatai támadják szakadatlanul, akadályozva az igazi szociális reformok megvalósulását. Másrészt a középkori császári hatalom, az ultramontán fanatizmus és számítás, a katonai reakció újra feltámadt maradványai indítottak ellene irtó harcot.

Csodálatos látvány! E tekintetben egy zászló alatt látjuk küzdeni a római pápát s nemzetközi fekete hadseregét, a jezsuitizmus lovagjait, a protestáns autokrata német császárt s az ó-konzervatív poroszjunkereket, a német centrumot, az osztrák u. n. „keresztényszocialista“, a magyarországi néppártot a vallási orthodoxia köpönyegébe bújtatott pánszláv ó-lutheranizmus, a tudo-

hervadására.

Eresz alatt fészkel a feeske
Mi van a kötődbe menyecske

dal első sora határozottan hibás, a szak többi sorával semmiféle vonatkozásban sincs s valószínű, hogy az eredeti sor így hangzott:

Jóizü a pátkai csirke,
Mi van a kötődbe menyecske?
Nyári piros alma, bo-bo-bo-borizü,
Kóstolja meg kelmed, jóizü,

amely kezdő sorral könnyen magyarázható a szak, a mennyiben a pátkai menyecske azon szokására vonatkozik, melynél fogva csirkéket szoktak bevinni Székesfehérvárra, amely alkalommal a kérdezőnek könnyen mondhatta a menyecske: Nyári piros . . . stb.

3. A drámaiság; a népdalban e sajtáság annyira jellemző, hogy sokszor a dal nem egyéb, mint pusztá kísérője bizonyos drámai mozzanatoknak. Uram, uram, bíró uram, dal első szakában a szerető még alkuszik a bíróval fakó lova kiadásáért, a második szakban már biztatja lovát, hogy gyorsan vigye babájához, a harmadik szak pedig már visszatérését és egyuttal azt is jelzi, hogy nem szívesen fogadták: Jaj be fázom kívül-belül sor. *belül* szavával. Ilyen drámaiság van még pl. Fakó lovam fel van kantározva stb. Dalokban:

(Vége köv.)

Dr. Kapossy Luólán.

mánycsödjét hirdető francia álböleselő, Brunetiére, a belga klérikalikusok, s az osztrák és magyar udvari és katonai reakcionáriusok.

Ime, a XIX. század végén a világ egyik legelső nemzetének, a németnek birodalmi parlamentjében indítványt mernek tenni arra, hogy szájkosarat és rabbilincseket rakjanak a tudományra és lelkiismereti szabadságra; a jezsuitákat a társadalmi rend nevében akarják visszaempészni a német birodalomba; a klérikalis kaplanokrácia egész Európában terjedőben van; nálunk kath. néppárt alakul, mindennap kath. köröket és kaszinókat teremt, Zichy Nándorok, Eszterházy Mór Miklósok, Zelenyákok, Vajayak teremnek, de ezek legalább nyíltan dolgoznak, hanem a titkos klérikalikus hada légió. Magyarország belügyeibe jól ismert idegen kezek avatkoznak újra, a nemzet közbizalmát élvező kormánynak bukni kellett, ma sem tudjuk, miért. Nap nap után erősödik a reakcionárius sajtó s a szabadelvű haladás alatt a talaj alá van aknázva. A jövő század első tizedei óriási konvulziókat fognak látni.

Ily körülmények közt elérkezettnek látjuk az időt, hogy a szabadelvűség a felvilágosodás minden barátját egyesítésre hívjuk föl a fenyegetett liberalizmus érdekében, annál inkább, mert éppen nálunk a klérikalis-feudálisreakció a magyar állam legádázabb ellenségeivel, a legtulzább nemzetiségi iránynyal is szövethetnek kész.

És e tekintetben nem képezhet választalat az, hogy valaki a 67-es alapon áll, vagy a kiegyezésnek elvi ellenzője. A szabadelvűség védelmében a liberális és demokratikus gondolkodásuaknak egyesülniök kell, az „Órálló“ előtt pedig csak egy főcél lebeg: a magyar nemzet alkotmányos, szabad, az erkölcs és a felvilágosodás alapján álló haladásának biztosítása. A közjogi harcokat vivják mások, — mi ezért harcolunk.

S bár hasábjainkon tért nyitunk a velünk, vagy egymással ellentétes nézetek nyilvánulásának is, s mert a kiegyezés kérdése ma, a politikai viszonyok alakulása folytán tényleg aktuális, tehát erre vonatkozólag is szabadon fejthetik ki egyéni véleményüket azok, kik értékes munkáikkal megtisztelik lapunkat: magának az „Órállónak“ álláspontja a fentebb jelzett s valósággal bünt követnénk el, ha a közjogi harcot fölvennők programmunkba, mert akkor egyesítés helyett csak visszavonást okoznánk.

De legbelsőbb meggyőződésünk szerint sem kötelez arra semmi, hogy a kiegyezés körüli közjogi harcban, mint sajtóorganum, hogy ugyszólván hivatalos részt vegyünk, — mert az egyéni nézetnyilvánítások a lapot, mint ilyet nem kötelezik.

Nem tartjuk magunk részéről olyanak a kiegyezést, mely örökérvényű, változhatlan törvényt alkot. A törvényeket a viszonyok szülik, azok pedig folyton változhatnak s aki csak némileg ismerős a népek és alkotmányok történetével, tudja, hogy nincs hiubb fogalom, mint a „lex aeternae validitatis“ fogalma. Ha eljő az idők teljessége, az az 1867. 12. teikk is módosulni fog, sőt egészen való megszűnése is képzelhető. Annyi bizonyos, hogy megalkotása óta

a magyar nemzet érdekeit tekintve folyton inkább megszorítólag, sem mint kiterjesztőleg magyaríztatott s az ily kiterjesztő magyaríztatást nagyon is ráférne, anélkül, hogy lényege érintve volna. Az a megszorító magyaríztatás, az a „rideg konzervativizmus“ egy háromszázadosnál régebbi akarat érvényesülése, melyet az uralkodó párt legyőzni nem tudott ma sem.

Hanem másrésről az is igaz, hogy ez a törvény nem máról hónapra szóló alkotás s meggyőződésünk szerint megváltoztatása s a dualizmusnak tiszta perszonalunióvá alakítása csak akkor lehetséges, ha az uralkodó ehhez hozzájárul s az urópai konstelláció sürgős szükségé teszi. Ma azonban a helyzet nem ilyen. Különben is a független Magyarországnak olyan kellékekre, olyan intézményekre, olyan helyzetre van szüksége, aminők még csak kiépítésre várnak. Egységes, abszolút többségében magyar, európai műveltségre, virágzó és összhangzatosan fejlődött közgazdasági helyzetre, az állam és társadalom roppant mérvű gazdaságára van szükségünk, hogy azt az óhajtott teljes önállóságot elbirjuk. Ma pedig országunk csak fejlődni kezd, a kultura és a gazdasági haladás alapjait rakosgatja le, feudál-klérikalis reakció, nemzetiségi izgatás, gazdasági válság szorongatnak. Ma a kiegyezés kérdése nem aktuális.

Erős, hatalmas, egységes, belsőleg kiépített, művelt Magyarország fogja aktuálisá tenni s elemi erővel fölvetni. Kormánypártnak, ellenzéknek ilyenre kell törnie.

Sajátságos viszonyaink közt a függetlenségi párt létezése nálunk nemzeti szerencse. Bizonyos háromszázötven hatvan éves törekvésekkel szemben az élő tiltakozása illeti, s e törekvések és hatalmak legyőzésében, vagy legalább visszaszorításában még a kormánypártnak is ez adja a vis vitalist. Az Apponyi mérsékelt és szerény nemzeti aspirációiról nem lehetne szó sem, ha nem volna erős, hatalmas függetlenségi irány Magyarországon. A jelen és közel jövő pártjai a hatvanhetes pártok; a távolabb jövőé valószínűleg a függetlenségi párt. A függetlenségi eszme olyan a magyar nemzet oltárán, mint a Vesztláng, folyton táplálják, hogy ki ne aludjék s ez jól van így.

De éppen, mert így van, nem szabad felednünk, hogy e nemzet politikai s állami működését a függetlenségi eszme után való törekvés, vagy az adott 67-es alaphoz való ragaszkodás ki nem merítheti, sőt ez ma még csak elsőrendű kérdésnek sem mondható. A kérdések reformok, alakulások ezerféle változása tölti ki a nemzet életét; a szellemi, erkölcsi, gazdasági kultura követelményei igényelnek tekintetbe vételt. Az emberiség dualizmusának két hatalmas szelleme, a fény és homály, a világosság és sötétség, a haladás és maradás, a szabadság és a rabság, — humanum genus Ormuzdja és Arimanja ütköznek nálunk, magyar földön is.

Az „Órálló“ ma ebből a küzdelemből kér magának szerény részt; ellenben az alkotmányjogi dualizmus közjogi harcaitól elvből távol tartja magát, hogy meg ne bontsa azok egységét, kik közös célra vannak hivatva működni.

Egyéni véleményeknek e téren is helyet ad; saját álláspontja az, amit

fentebb kifejtettünk, s épen ezért van az, hogy a szabad kritika jogát minden pártkötelektől szabadon gyakorolhatjuk és közöljük is. Előttünk csak a hazátudve, s ami ezzel egy, az erkölcsi világrend magasztos törvényein alapuló szabadelvűség, haladás és felvilágosodás, s a humanizmus érdekei az irányadók.

Ha vannak, kik így szeretnek és megértének, jó, ha nem volnának, vagy kevesen volnának, elveinken ez nem változtat. Az „Órálló“ sit ut est aut non sit.

Az „Órálló“ szerkesztősége.

A szélső bal meghasonlása.

Csnrgó február 28.

Amit a figyelmes szemlélő már rég óta sejtett, az meg történt — a szélső baloldal szabadelvű és klérikalis elemei szétváltak.

Ennek meg kellett történnie; az elvek és a politikai erkölcsök tisztessége ezt megkívánta.

Amely párt oly büszke címet, mint a 48-as és függetlenségi párt használ, az legyen hü a kitűzött zászlóhoz.

Minden becsületes magyar hazafi előtt szentek a 48-as eszmék, — azon elvekhez hü kegyelettel ragaszkodik minden szabadelvű magyar.

A 48-as eszméket a szabadság, testvériség és egyenlőség eszméinek szent örökségként hagyták reánk azok a nagy hazafiak, akik megalapították a magyar demokraciát, akik hívek voltak királyukhoz s hazájukhoz, akik a magyar király fenségét s a magyar hazát alkotmányos jogait egyesítették, — akik felépíteni óhajtották a magyar modern államot, mely teljes jogkörébe lépni volt hivatott és akik lelkesülni tudtak nagy magasztos elvekért és ezekért véreket ontották, börtönt, száműzetést elszenvedtek.

Oh nagy idők, nagy emberek emléke fűződik a 48-as eszmékhez! a világ bámulva tekintett egy öntudatra ébredett nemzet szabadelvű törekvésére, s heroikus küzdelmére.

Legyen áldott emlékek azoknak, akik ezen eszméket diadalra vitték, sirjokat, emléküket őrizze a hálás kegyelet!

Azért fájó szívvel s hazafias aggodalommal, sőt felháborodással szemléljük, hogy a 48-as párt jelszóval miként éltek vissza sokan a szélső bal oldalon!

Nem csak noblesse oblige, hanem a párt elnevezés is kötelez.

A szélső baloldal egy része határozottan reakcionárius és ultramontán volt.

Be kellett azon időnek következnie, amidőn ezen párt szabadelvű része megújja a jelszavakkal üzött játékot, s szakítani fog az ultramontán Ugronnal és Polónyival.

Mert lehet — ha valaki antiliberális és a demokracia ellensége — a 48-as elvek ellen küzdeni, — de ezen elvekkel visszaélni nem lehet! Mert ez a politikai erkölcsiség elleni bűn.

Üdvözljük azért Justhékát férfias és hazafias eljárásukért.

Mi jól tudtuk, hogy az annyi politikai elvet változtató Ugron és Polónyi egyben következetesek: a protestantizmus elleni gyűlöletben.

Hisz ők készek voltak mindenféle elemmel szövethetnek, Bécsben a reakcionáriusokkal összeköttetést fentartani, Rómának ügyeinkbe beavatkozását tűrni, esakhogy megbuktassák a szabadelvű kormányt és a felekezeti jogegyenlőséget érvényesülni ne engedjék.

Miért beszélnek ők függetlenségről?! Hisz képzelhető a szabadelvűség modern magyar állam, valódi magyar szellem, a magyar protestantizmus nélkül?

Háromszáz év története adja meg rá a feleletet!

Ha nincs protestantizmus, ma nincs magyar állam, és magyar nemzet!

A hősök kiontott vére, a marttyrok ezrei, a vérrrel áztatott hazai föld, a vérpádok elmondják, hogy a magyar protestantizmus küzdelme a lelkiismeret, és a nemzeti szabadságért egyenlően folyt.

A protestánsok és a magyar hazafiak egy része kiüzetett, hóhéraink idegen s zsoldos

csordákkal törtek reánk, de őseink megtartották a hazát utódaik számára s az általuk teremtetett magyar kultúra fentartotta a magyar nemzetiséget!

Mit akar hát az Ugron-Polónyi frakció?!

Ki hiszi el, hogy a labancok kuruc utódai a valódi magyarok, és a 48-as eszmék valódi hívei?!

De hagyjuk el ennek fejtegetését, — de neked magyar nép ott a magyar alföldön, a Duna és Tisza partján és a bérces Erdélyben tudatára kell ébredned hivatásodnak, teljesítened kell kötelességedet.

Egyesülnöd kell a szabadelvűség, — a haza és a királyi jogok védelmére!

A reakcionáriusok hazánk és királyod felé idegen hatalmat akarnak emelni. Pedig neked egyedüli urad koronás királyod és a törvény. Imádásod tárgya istened és hazád.

Nem lehetnek és nem lesznek neked idegen Isteneid!

És nekünk protestánsoknak, a jezsuiták ráfogásai ellenében meg kell mutatnunk, hogy nincsenek királyunknak hibebb atattvalói, hazánknak szeretőbb fiai, mint Mi!

Az erdélyi fejedelmek idejében néhány száz ezer protestáns, a vele együttérző katolikusokkal, a magyar állameszmét megmentette, — befolyást gyakorolt Európa eseményeire, — a mult szent hagyományait nem tapodhatja lábba Ugron, törekvése hű öröklődés, hogy a magyar nemzeti géniust megölje.

A magyar nemzeti szellem, amelyet Ugron nem ismer, a magyar faj jelleme, amelyet Ugron félreismer, összetöri törekvését.

De a magyar kormánynak is fel kell ismernie kötelességét s a helyzet magaslatára kell emelkednie.

A Wekerle-kabinet például Somogy megyét a nem liberális ellenzék kezére hagyta jutni, szélső baloldali képviselője az Ugron-Polónyi pártban maradt.

Végzetes tévedés volt a Wekerle kabinet egyes tagjainak, hogy egyedül a bürokratikus és hivatalos felterjesztésekre hallgattak, s nem voltak tekintettel arra, hogy a szabadelvű elemeket erősítsék. A közegök önféjűsége és önhittsége rosz tanácsadó!

A kormány — hihetőleg öntudatlanul — sok helyen az antiliberális elemeket erősítette.

Hiszem, hogy lesz alkalmam szellőztetni az isteni viszonyokat s az ezeket előidéző okokat megvilágítani.

A Bánffy-kabinet, ha nem áll is oly nagy nevű férfiakból, a parlamenti takarék terén körültekintőbb, mint előde volt, s ettől reméljük, hogy úgy itt Somogyban, mint másutt is, a hol szükséges, az elrontott helyzetet javítja, a politikai helyzetet tisztázza, s megköveteli azoktól, akiket bizalmára méltat, hogy kötelességeiket teljesítsék.

A szabadelvű elemeknek, bármily párton legyenek is, a szabadelvűségnek védelmére egyesülniök kell.

Ma nincs ideje a közjogi alap vitatásának, ez ma nem képezhet közöttünk választalat.

Ma nagy nemzeti és emberiségi érdekek megvédésére vagyunk kötelezve.

A külföldi reakcionáriusok és a magyar ultramontánok kezét fogták. Az államfők és az országok jogai fenyegetve vannak ezen veszélyes internacionale által. Törekvésük megbuktatni a magyar szabadelvűséget és demokraciát.

Megmozdult egész Európában a reakcionáriusok fekete serege, harcra kényszerítve a liberális hűveit.

Fel kell vennünk a harcot férfias bátorsággal! nem lehet hátrálnunk!

Menjünk azért a harcba, ezen kiáltással: Istentért, hazáért, királyért előre!

Andorka Gyula

EGYHÁZI ÉLET.

Az egyházi adóról.

II.

(Folytatás)

A zsinati tárgyalások idején két megjegyzést olvastam, melyek mindenike kivihetetlennek nevezte a birtok aránylagos teherviselést. Egyik Rácz István szatmári lelkészé volt, aki (a Sárospataki Lapok 1891. 46. számban) nemcsak kivihetetlennek, de szükségtelennek is ál-

litotta, álmódosításnak nevezte azt. Nem akarok arra vállalkozni, hogy bebizonyítsam neki, hogy én teljesen ébren vagyok, hogy nagyon is látom a veszedelmet, mely egyházunkat az általa képviselt felfogás miatt fenyegeti.

Engedje meg nekünk ő és a hozzá hasonló felfogásnak légiója, az ilyen álmódosítást. De mi nem tehetünk róla, ha ez álmot a leg-
elemibb igazságnak tekintjük; mi hiszszük, hogy azon eszmék, melyek ezelőtt 19 századdal bedobattak az emberiség kebelébe, ma talán már csak közel jutottak a megéréshez. Mi nem vagyunk megelégedve azon állapotokkal, amelyek őseink néhány századdal ezelőtt jól roszul megteremtettek, hanem gyökeresen javítani törekszünk ott, ahol igaztalanságot, szeretetlenséget tapasztalunk.

Nem arról van itt szó, hogy a lelkészek új palástot vehessenek s fehér kenyeret ehessenek mindnyájan, mert hiszen vagyunk, kik a barna kenyeret sem nagyon érdemeljük; hanem arról beszélünk, hogy akinek barna kenyérből sem jut elég, attól ne vegyük el a betevő falatot. Nem tudom, hogy vannak vele mások, de nekem igen keserű az a kenyér, amelyről tudom, hogy egy olyan egyháztag szájából van kivéve, akinek egy talpalatnyi földje nincs. Nem csodálom, ha az ilyen megtagadja a fizetést; ha erővel kényszeríthető csupán rá, hogy másnak adja azt, amit félretett gyermekeinek. Az éhes gyomor, a nyomorúság nem egyezkedik; az nem ismer egyházi érdeket, közönyös az iránt, milyen szép beszédek tart a pap. A szűkölködő segélyt, könyörületesen vár s nem foghatja meg, miféle törvény szerint veszik el tőle bármely célra a betevő falatot. Az az ember, aki enyhületet, vigaszt keres nyomorában az egyház kebelén, méltán érezhet nagy keserűséget, ha ez az *édes anya* ridegen így szól neki: *»Fizess a lelked üdvéért, különben nem idvezülhetsz! Akárhol veszed a pénzt: fizess; mert az idvességet egyformán mérem, szegénynek is annyit kell érte adni, mint a dúsnak; ha nem tudsz annyit fizetni, ki vagy zárva a választottak közül.«*

Az a kérdés az egyes egyházak érdeke-csupán, hogy közöttük a békesség evangéliumának hirdetésére, tehát isten országának terjesztésére iskolák, templomok, lelkészi és tanítói állások tartassanak fel; vagy ez talán a közös egyház, sőt az emberiség érdeke és kötelessége. Az a kérdés, azoknak van-e belőle hasznuk csupán, kik világosságra vezéreltetnek a sötétségből; vagy azoknak talán még több hasznuk van ebben, akik a vezetést teljesítik? Nem mindnyájunk érdeke-e, hogy bennünket értelmes, becsületes emberek vegyenek körül, kik irtóznak a bűntől s erőszaktól, kiknek lelkük nincs telve keserűséggel a nyomorgatás miatt? Mennél vagyonosabb valaki, annál inkább érdekeben áll, hogy a világosság, becsületesség, vallásosság, elégtelenség mindenkire kiterjesszessék, mert a keserűséggel teljes szív erőszakra, a létező állapotok felfogatására könnyen hajlandó.

Szeretnék e tárgyról az angyalok nyelvén beszélni, mert milyen érzem azt a jogtalanságot, melyet a jelen állapotok, zsinat által újabb 10 évre szentesített szokások képviselnek, midőn vannak dúsaink, kik épp annyi egyházi terhet viselnek, mint koldusaik, kiknek kezéből a kenyér botja vétetik az egyház szent nevében.

Azok miatt, akik jogtalanok tartják a birtok arányos egyházi teherviselést, kénytelen vagyok az állami intézményeket hozni fel példál. Miért szükséges az állami jó közigazgatás? A közrend, közbiztonság, személy és vagyonyjog biztosítása végett. Miért van az, hogy az állami teherviselés birtokaránylagos? Azért, mert akinek több biztosítani, őrizni valója van: annak többet kell fizetnie. Az a kérdés: van-e az egyháznak valami szerepe abban, hogy a közbiztonság fentartassék? Azt hiszem: mindenki igennel fog rá felelni. Már most szükséges-e, hogy az állam mellett az egyház is ugyanezt cselekedje? Erre csupán azt felelem, hogy sok helyen a két intézmény együtt is alig képes a közbiztonságot megőrizni, a jelen állapotokat fentartani. Kétség nélkül azért, mert egyik sem úgy teljesítette kötelességét, amint kellett és lehetett volna. Ha már az egyház szerepe jövőben is fennmarad a közbiztonság megőrzésére nézve, s ha a vagyonybizton-

ság főként a vagyonosoknak áll érdekében: a józan ész feltétlenül azt követeli, hogy mennél vagyonosabb valaki, annál többet tartozik fizetni, hogy számára a tulajdonjogot biztosítsák. Vagyis, amint a rendezett államok régóta gyakorolják, mindenki értékének bizonyos százalékát fizeti ugynevezett adóba.

Mint ahogy pedig az egyház mindenkinek saját személyét tarja legértékesebb vagyonnak; személye után kiki egyenlően fizetne; ez azonban nem lehetne több, mint amennyit a legszegényebb egyháztag is megfizethet; az egyház összes szükséglete, azon felül, ami ama csekély személyadó által fedezhetné, a vagyon után kivett adóból lenne fedezve. Meghatározandó volna, hogy egy lelkész hány lélek egyházi szükségleteinek teljesítésére képes erőfeszítés nélkül és sikeresen, hány lélekre esik egy tanító? Mindenütt annyi lelkészi és tanítói állást létesíteni haladék nélkül, amennyi feltétlenül szükséges. Egyenlő kulcs után aztán könnyű lenne kiszámítani, hogy péld. a birtok aránya szerint az egyes egyházközösségekre mennyi esik a szükségletből? Azzal aztán az egyetemes egyház nem törődne, hogy az egyes egyházak a rájuk eső részt kivétel után vagy már letező alapokból teremtik-e elő? Ahol alapítványok vannak, amelyek talán többet jövedelmeznek, mint amennyi a helyi szükséglet fedezésére szükséges, avagy az egyenlő kulcs után befolyó jövedelem nagyobb volna: a felesleg a szükséglet szenvedő gyülekezetek gyámolítására fordíthatnák az egyetemes egyház által.

Nem állítom, hogy a kivételnél célszerűbb mód nem volna található. Előtte ez másodrangú kérdés. Fődolog az igazságos teher elosztás. Mert nem tudom igazságnak, keresztényi állapotnak tartani azt, hogy 400 lélek 40-50 ezer forint vagyomból fedezzen csaknem annyi szükségletet, mint 4000 lélek 4-500 ezer forint vagyon mellett; avagy egyik helyen egy vagyontalan napszámos több egyházi terhet emeljen, mint más helyen kövér pusztákkal bíró földesur. Földmivesekből álló gyülekezet papja vagyok, köztük nincsen áthidalhatlan vagyon különbség. Sokan vagyunk, tehát nem esik elviselhetlen teher egy hívemre sem. De ha már két iskolaköteles gyermeke van egy napszámosnak, 120 liter rozs és 4 ft 75 kr, egyházi adót kell fizetnie. Ugyan kérem, méltóztassék nekem megmagyarázni: miből?... Ilyen és ennél sokkal igazságtalanabb gyakorlatok nyertek újabb szentesítést. S a mi jó protestáns községünk magától nem mer, nem akar változtatni, — többnyire a vagyonosok ellenzése miatt, — a reformáció idejéből felmaradt keresztény ellenes szokásokon. Holott köztudomású, hogy ha egy törvényt mutathatnánk fel nekik, amelyik megtagadja a teherviselés igazságos alapon való rendezését: *zugolódás nélkül engedelmessé válnának*, mert a legutolsó prot. ember is tiszteli a meghozott és szentesített törvényeket.

(Vége köv.)

Szikszay András.

UJDONSÁGOK.

Kölcsey Ferencz szobra. Szatmármegye már régóta szobrot akar emelni jeles születésnapjára, Kölcsey Ferencznek. Régebben gyűjtést is indított a megye a szoborra, de minthogy az adakozások nagyon gyéren folytak, kevés kilátás volt arra, hogy az eszme egyhamar megvalósuljon. Most azonban gróf Károlyi István egy nagy adományval lehetővé tette ezt s a szobrot meg is rendelték Kallós Ede szobrászunknál, ki a szobor vázlatát már el is készítette. A vázlatot a Kölcsey-szoborbizottság megtekintette s nagyon megnyerte tetszését. A szobor, melyet Nagy-Károlyban állítanak föl a Károlyi-palota előtti nagy téren, egy külön díszes parkban, négy méter magas és ülő helyzetben ábrázolja Kölcseyt.

Tanítványok kegyelete. Szakács Mózes, volt sz.-udvarhelyi ref. kollégiumi tanár emlékének megörökítése céljából fölhívást bocsátott ki 7 tanítványa. Egy alapítványt akarnak létesíteni a székely udvarhelyi ref. kollégiumnál a boldogult tanár nevére, jó tanulók jutalmazására s ezenkívül sirkővel akarják nyugvó helyét megjelölni. A nemes célra adományokat elfogadnak Székely-Udvarhelyen: Ugron János alispán, Sebesi Ákos dr., Mezei Ödön dr.,

Nagy Samu dr., Kassai Albert dr., Szabó Albert és Menyhárt András kecsesi pap.

Március tizenötödike. A fővárosi tanács elrendelte, hogy március 15-ét a főváros valamennyi iskolájában ünnepeljék meg. Az iskolákban már most készülnek az ünnepélyre. melynek rendezésében részt vesznek tanárok és tanulók egyaránt. Több iskolában az önképzőkörök pályázatot irtak ki az ünnepi beszédekre és szavallatokra.

Halálozás. Ney Ferencné sz. pilisi Pilisi Angela, Ney Ferenc volt fővárosi reáliskolai igazgató özvegye, Szánthó Gyula dr. sárospataki jogtanár anyósa, mint a lapokból igaz részvétellel olvassuk, múlt hó 25. Budapesten élte 76-ik évében elhunyt. — Horthy Istvánné szül. dévaványai Halassy Paula, Horthy István főrendiházi tagnak s a hevesnagykunsági ev. ref. egyházmegye főgondnokának neje, múlt hó 26-án élte 57-ik évében hosszú kinos betegség után elhunyt. A fenkölt lelkületű urnó temetése Kenderesen, múlt hó 28-án a legnagyobb részvétellel ment végbe.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlése máj. 7-én nyílik meg.

Meghívás. A spataki főiskola ifjúságának szellemi élete iránt érdeklődő közönséget ezúton is tisztelettel meghívjuk a *magyar irodalmi önképző társulat* által folyó hó 23-án a *Tompa emlékalap* javára rendezendő felolvasóestélyre. Ugyan e helyen említjük meg a társulat kebelében a m. hóban lejárt pályázat eredményéről is azt, hogy a rajz pályakérdésre kitűzött díjat Janka Károly IV. hh. nyerte el, míg ellenben a beszélyre hirdetett pályakérdés meddő maradt.

Géresi Kálmán, a debreceni ev. ref. főiskola tanára visszatért oroszországi tanulmányutjából s előadásait múlt hó 28. tanítványai ovációi közt kezdette meg. Géresi 25 napot töltött Szentpéterváron, 17-et Moszkvában az orosz felső- és középoktatásügy megismerése végett s visszatérte után Wlassics miniszternek szóbeli jelentést tett.

Női gyógyszerészek. Wlassics közölte miniszter, a budapesti tudományegyetem tanácsához leiratot intézett annak a kipuhatólása végett, hogy vajjon nők lehetnek-e gyógyszerészek s ha igen, milyen módon sajátíthatják el a szükséges alapismereteket és miként látogathatják az egyetemi előadásokat? Ez irányban a Mária Dorottya-egyesület tette meg a kezdeményező lépést, mely a nőknek mind több életpályát kíván biztosítani. Az egyetemi tanács a leiratott véleményadás végett kiadta az érdekelt orvosi és bölcsészeti karoknak s csak, ha azok javaslata beérkezik, fog a tanács előterjesztést tenni a közökt. miniszternek. A kérdés eldöntése elé érdeklődéssel néznek egyetemi körökben, mert néhány év előtt egyik német egyetem véleményét kért a tudományegyetem tanácsától, hogy vajjon a nőknek egyetemre való bocsátása megengedhető-e s akkor a tanács határozottan a nőknek az egyetemről való kizárása mellett nyilatkozott.

'Protestáns Pap' febr. füzete következő tartalommal jelent meg: Imádság. Az egyházi esketés a polgári házasság életbelépte után. Üres hely vagyon. Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak. Az öndicséret kísérete. A hármass zászló. A szellem és a lélek fénye a halálban sem veszti el ragyogását. Hálotti ima. Irodalom. Különlélek. Egyházi tisztviselők. Papválasztások. Halálozások. — Szerk. Lágler Sándor és Kálmán Dezső Kölcse. Tolna m. Előfiz. egy évre 4 ft.

ORSZÁGGYŰLÉS.

Képviselőház ülése. Febr. 28. Napirend: A költségvetési törvény folytatásos tárgyalása.

A első szónok Vitorisz Miklós volt, ki a kath. autonomia szükséges voltát hangsúlyozta, mint a liberális kormány híve a költségvetést megszavazta. Utána Szacsvey Sándor beszélt, ki azt fejtegette, hogy mindazon válságoknak, amelyek jelenleg a magyar állam életexistenciáját és fenmaradását teszik kétségessé, oka a kormányok politikájának párt uralmi iránya, amelynek a folytatásával a fontos bajokat orvosolni nem lehet, annyival kevésbé, mert a mostani kabinet férfaiiban a kormányzásra rátermettséget nem talál. Terényi Lajos után ki a liberális kormány védelmére kelt ki az ellen-

zékkel szemben, Perczel Dezső belügyminiszter mondott nagyszabású beszédet, melyben főleg három igen fontos kijelentést tett. Az *egyházpolitikai törvényeket* halasztás nélkül végrehajtja, mert meg van győződve, hogy a felekezeti béke helyreállítására egyedüli eszköz a törvényeknek mielőbbi végrehajtása.

Az *állami anyakönyvezést* ez év szeptemberében életbelépteti s erre alkalmas hivatalnokokat a jegyzők és tanítók fognak alkalmaztatni.

A közigazgatás reformjára vonatkozólag szintén kijelentette, hogy a szab. kir. és rendezett tanács városokról, a segyelmi eljárásról 1896. év tavaszáig javaslatot dolgoz ki és terjeszt be a ház elé; végül a határozati javaslatok mellőzéseivel a törvényjavaslat elfogadását kéri.

Bartha Miklós és Vajay István után Tisza István következett. Kimutatta, hogy az egyházpolitikai javaslatokat a függetlenségi párt kezdeményezte, Apponyi Albert készítette elő 1892-ben tartott nagy beszédével s most meg ő ellenzi. A néppárti mozgalomért a szabad-elvű pártot felelőssé tenni nem lehet, mert az minden pártnak ellensége, amelynek leverésére közösen kell hatni. Majd Ugronnal szemben bizonyította annak helyes voltát, hogy a miniszterelnök egyszersmind vezére is pártjának. A fuziót nem a szabad-elvű párt harcképességének fokozása szempontjából, hanem a közigazgatás reformálásának munkája végett tartja szükségesnek s hogy az egyesülés létre nem jöhetett, ezért egyedül Apponyit okolja. Itt aztán kitérést tesz a 67-es alapra, amelyet mint évszázadok politikai harcainak betetőzését minden kozjogi ellenzékkel szemben a szabad-elvű párt védelmezni fog és *beviszi a monarchiát a monarchiába teljes erővel*, hogy ez a monarchia minden tekintetben konszolidáltassék.

Bethlen András gróf a nemzeti párt nevében beszélt s kijelentte, hogy ha mindenki úgy értelmezi a 67-es kiegyezést mint Tisza István, akkor a fuzióra gondolni sem lehet, mert egy a szabad-elvű és a nemzeti párt között áthidalhatatlan örvény van. Fontos volt azon mondanása is, hogy a szabad-elvű párt belépett a szász néppártba, mert ez régebbi keletű, mint a kormánypart, s itt statisztikai adatokat olvas fel, mely kedvezményeket adott a kormány a szász néppártiaknak. A költségvetést nem fogadja el.

Márc. 1. Gr. Pongrácz Károly személyeskedése után Várady Károly indokolta meg a függetlenségi párt nevében a kormány iránti bizalmatlanságát. Fejtegette, hogy a kormány csak látszólag liberális, mert minden nemzeti követelésnek ellensége s mindazon szükségeket, melyek állami életünk egész vonalán mutatkoznak, orvosolni nem képes. Így a gazdasági válságot, a választási jog kiterjesztését, az önkormányzatot, a közteherviselés elvét még sem rendezte, csak halogatja.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: A liberális reformokat gróf Apponyi Albert hatalmas agitacionális beszédeknek tulajdonítja s most pedig ellene van, amellyel meg kárhoztatja Apponyi a mostani parlamenti rendszert és lemondásnak nyilvánítja ezt, holott az céltudatos előrehaladás, a nagy hagyományok szellemében való továbbvitele a politikának és a férfias küzdelemnek. Apponyi nemzeti aspirációval, t. i. magának a nemzeti pártnak elveivel a gazdasági és egyéb válságot megoldani nem lehet. Majd Ugronnak ama vádját cáfolta meg, hogy: *micsoda parlament az, ahol a többség vezére mindig a miniszterelnök*; holott elméletileg ha nem is, de gyakorlatilag az eddigi parlamenti felfogás szerint az a helyes. Itt megmagyarázta Ugronnak, hogy ő is külön akarta választani az elnökséget a pártvezérségtől, de szerencsére kudarcot vallott. Végül ő is hangoztatta a fuziót, mi ha nem sikerül, akkor is kitartó munkával igyekezik megvalósítani a kormány programját s ezzel az elismerést kiérdemelni. Ajánlja a költségvetést elfogadásra.

Deésy Zoltán és Bessenyei Ferenc tettek még rövid megjegyzéseket, azután Szapáry Gyula gróf válaszolt a hozzá intézett főbb kérdésekre. Első sorban kijelenti, hogy a 67-es alap változatlan fenntartását kívánja, de emellett hangsúlyozza a magyar katonai oktatás szükségét, hogy így minél több magyar ifju jusson a hadseregbe. Az állami anyakönyvezésnél a tanítókat alkalmas közegeknek nem tekinti.

Szerinte az anyakönyvezés életbeléptetését meg kell előzni a közigazgatás reformjának s így az anyakönyvezetők intézményének be kell illeszteni az általános közigazgatási szervezésbe. Végül kijelenti, hogy Apponyi nélkül nem fuziónál. A javaslatot nem fogadja el.

Polónyi Géza foglalkozott a függetlenségi párt különválásával, megtámadta az egyházpolitikai javaslatok támogatása miatt Eötvöst és hogy kimutassa, Bánffy mily könnyedén gondolkodik a fuzióról, hivatkozott egy kaszinói pletykára, amikor a miniszterelnök azt mondta, hogy nincs szükség a fuzióra, mert támogatja 30 szélső baloldali képviselő amit a kormányelnök, mint utóljára kitünt, nem mondott. Erre Andrassy Gyula gr. később kijelentette, hogy ő mondta azt, hogy az egyházpolitikában van Bánffynak 30 függetlenségi szavazata.

Márc. 2. Napirend előtt Komjáthy Béla szólal fel és határozottan visszautasítja Polónyinak ama vádját, hogy a függetlenségi képviselők közül 30 ember a miniszterelnök rendelkezésére áll; emellett jól megleckéztette Polónyit, hogy ha valamit állít, azt bizonyítsa is be. — Ezután gr. Gyurky Ábrahám és Majthényi István támadták a kormányt és mindketten megtagadták a bizalmat. Ábrányi Kornél a nemzeti párt nevében mondott lendületes beszédet részletesen megokolván, miért tartja a kormányt akcióra képtelennek és miért nyílvánit iránta bizalmatlanságot.

Pulszky Ágost hosszú polemizáló beszédben azt hangsúlyozta: hogy mivel a kormány politikája a fuziónak utját szegi, de nem szegi utját barmely egészséges józan fejlődésnek, mivel a kormány politikája megfelel az általa kitűzött elveknek és egyszersmind a jövő ama követelményeinek, melyek ezen elvek alapján való egyesülést a legszelesebb körben egyéni érdek nélkül lehetővé teszik, a javaslatot elfogadja.

Okolicsányi László első sorban is a népisokkal foglalkozik s vádolja a kormányt, hogy 27 év óta nem volt képes keresztul vinni azt, hogy legalább minden népisokiban tanítsák a magyar nyelvet, ehelyett inkább egyezkedik a kormány a nemzetiségekkel. Foglalkozik ezután azon tényezőkkel, melyek a nemzet anyagi, gazdasági fellendülését akadályozzák; végül az igazságszolgáltatás és közigazgatás helyes kezelését sürgeti. Szerinte a szabad-elvűséggel és egyházpolitikával a hazát boldogítani nem lehet, mert a nemzetnek háromra van igénye u. m. kenyérré, iskolára és jogra. Mint-hogy a kormány mindedig semmi kezdeményezést nem tett a nemzeti bajok elhárításra, a bizalmat megtagadja és csatlakozik Ugron Gábor határozati javaslatához.

Ezzel az ülés bevégeződött.

POLITIKAI SZEMLE.

Belföld.

Kossuth Ferenc és a függetlenségi párt válsága. A H-nk értesítése szerint e hó 2-án Meszlényi Lajos, Kapotsffy Jenő, Szacsvey Sándor, Nagy Gyula és Pazmándy Dénes országgyűlési képviselők felkeresték a Nápolyból csak tegnap visszaérkezett Kossuth Ferencet, hogy meghallgassák véleményét a pártválság ügyében. Kossuth kijelentette, hogy a lefolyt eseményeknek egyes részleteit világosan még nem ismeri és így nem is határozott még afelett, hogy semleges álláspontot foglaljon el, vagy csatlakozzék e valamelyik párthoz.

A belügyi államtitkár kinevezése. A hivatalos lap febr. 2. száma a következő királyi elhatározást közli:

Magyar belügyminiszterem előterjesztése folytán *Lathóczy* Imre országgyűlési képviselőt belügyminiszteri államtitkárrá kinevezem.

Kelt Bécsben, 1895. évi febr. hó 24-én.

Ferencz József, s. k.

Perczel Dezső, s. k.

Vas-megye főispánja. A hivatalos lap febr. 2 száma jelenti, hogy a király ez évi február hó 20-án kelt elhatározásával *Reiszig* Ede belügyminiszteri államtitkár ez állásától, hű szolgálati elismerése mellett, saját kérelmére felmentette, egyidejűleg Vas-vármegye főispánjává kinevezi.